

HAKKEEJI MAA E FARILLAAJI MAA E JAB'BUNGOL SA YIND'DI HEBDE AJIL

Ngoodoo humpito ko ngam maa so tawii:

Ka sagata (duubi maa buri 18)

**a dabbiino ndeenka hakkunde leydeele (ina wiyee kadi ajil)
e nder Italiya kadi ko a dabboowo ngam ndeenka hakkunde
leydeele jooni.**

Hol ko woni jabbungal?	3
Hol to ngonata?	6
Hol ko kebataa?	7
Hakke e ko faate cellal banndu	8
HAKKE JANGDE SUKAABE	11
Janngirdi demde e jannde heblude karallaagal	12
Winndannnde ndee hollitoore wonnde ko a dabboowo ndeenka hakkunde leydeele	13
Hol to njoodoto-daa?	14
Sardiiji di dabboowo waawi nanngede	15
Hol ko woni farillaaji jabbungol maa e dumfoo sahaa?	16
Hol ko woni e wadeede so a gollondiraani e farliinaadi dii?	17
Hol ko wadi so ada wadi dabbundeji maa e maande?	18
Ada waawi hebde ballal sariya	-
Bayaango jikkondire	-

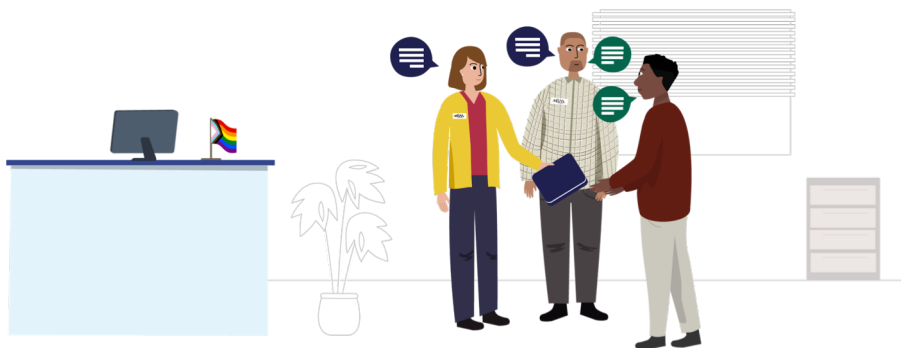
➤ HOL KO WONI JAB'BUNGAL?

Jabbungal ko ballal kebataa nde a dabbowo, tawa ada daminii laamu nguu yeewtoo dabbande maa ngam ndeenka hakkunde leydeele. Ina hawti heen e hakkeji e farillaaji jabbugol di paamniraa e nder ndee deftere.

E nder leydi Italiya, yimbhe saria ndartaniidho kippougol hobbhe bhen ko Ministere Nder Leydi ndin Prefektiiri fii Hettaare e ka ndimou neddhanke on e yadou neddhanke on.

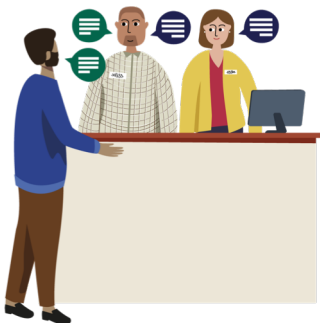
Laamibhe bhen e fi ka ndartougol landalmaa walliteede nden ko modjobere ndartiide fii yo ballangal wawou laatade.

Gollotoobe bee naamndoto ma ngam tabitinnde e siyaa wonnde a hebii bayaanuujii dii e nder ndee deftere. Naamndo-daa gollotoobe e naamne so tawii won ko laabtaani.

Ada wonndi e jam e ndii leydi.

E nder dumunna mo ngonataa oo, gollotoobe e anndinte ko fayti e golle jabbungal e ballal potngal hebde fawaade e ngonka maa.

Kadi ada waawi naamndaade pelle godde, ngam humpitaade e ballal tawa alaa e njobdi. Ada waawi hebde doggol jubbule e joofnirde deftere ndee kadi.

Piroowo wallete jokkondirde e gollotoobe e demngal ngal paamdaa, to dooldi. Piroowo oo renndintaa hay huunde ko kaalaa e goddo. Ngal ballal no wawaa houtoreede hay si hino woddhondiraa. Kumpite dhen no waawa senditeede han dhe hewtoya laamiibhe goo andoubhe fii muun.

Ndee deftere ina hollita hakkeeki e doosde jabbugol maa e nder laabi keeriiji asilo. Ada waawi hebde humpitooji ko faati e dabbaande ndeenka hakkunde leydeele e nder laabi keeri asilo e kuule de njogori rewde e nder defte ceertude.

Jooni ada tawee e Leydi Italie ko leydi EU+.

Leydeele EU+ dee ko:

Leyde 27 Jeyaade e Dental Orop (EU) dee: Ostiri, Belsik, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czechia, Denmark, Estooni, Finland, Farayse, Germany, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Republic of Ireland, Romaani, Slovakia, Slovenia, Espaañ, Siweden e

Leydeele 4 godde: Iceland, Liechtenstein, Norway and Suwiis.

Tesko-daa!

Dabbooobe ina njogii hakkeeki e farillaaji jabbugol nanndude e leydeele EU+ dee kala.

Ina woodi kuule ko fayti e dabbugol moolaare e yahde leydeele EU+ godde.

Ada foti dabbugol moolaare e winnditaade dabbaande maa e nder leydi EU+ to ngardaa adande doo, so wonaa laamu nguu humpitiima ma ko wonaa duum.

Ko leydi EU+ ngootiri tan foti yeewtaande dabbaande moolaare maa. Laamu nguu to Leydi Italie rewat laawol ngam subaade hol leydi EU jogorndi dabbugol moolaare maa.

Ina dooldinii njoodo-daa e nder Leydi Italie. A waawaa yahde leydi EU+ ngoŋndi, tawa a hebaani yamiroore laamu. So a yaltii wonat batte bonde. Laawol moolaare maa to Leydi Italie ina waawi dartineede. Ndimaagu yahde maa e nder leydi ngoŋndi ina waawi ustaade won e golle jabbugol godde potde woppeede.

HOL TO NGONATA?

Modjobere nokkoure nden fii anditaneede ballal ngal e leydhe dhen ndartanide fi nokkoure ka wondhon dhon ka suudu wernaydu feoujoyay si tawii landal mon ngal ko ka fii ballal keeridubhe ndaarete fi mun. Laamu ngu fellitii wonde dabbaande maa ngam hebde ndeenka hakkunde leyfееle maa yeewte e nder laabi keeri asilo.

E nder laabi keeri asilo **ada foti hodde e nokku keeriido todɗaado.**

Ada foti rewde kuule oon nokku e tawtoreede ma e oon nokku keeriido ina waawi yeewtoda sahaa kala.

Prefektiiri nokkure nden no haani andingolma ka windii e haala ka famataa fewjoore nde bhe jettanmaa dnden e fii wonunde maaden. Laamu ngu ina foti humpitaade ma kuulal ngam hodde e nokku todɗaado e binndol e demngal ngal paamdaa. Be poti ko humpitaade ma hakkeji maa, fartanjeeji maa e batte bonde so tawii a hormaaki kuulal ngal.

Ada waawi wullitaade kuulal hodde e nokku keeriido todɗaado oo.

Ada waawi naamnaade so tawii ada waawi joodaade nokku goddo e nder dumunna juutdo e nder ngonkaaji keewdi. Laamu nguu ina waawi jabde dabbaande maa walla jabaani. So dabbaande maa jabaaka, ada waawi wullitaade ndeedoo kuulal.

HOL KO KE'BATAA?

Nde laamu nguu yeewtindiima dabb'aande maa, ngam hebde ndeenka hakkunde leydeele, e fawaade e ngonka maa e kaalis, a hebat:

• hodorde

• Laambal banddu

• ñaamde

• koltu

• kaalis ngam ngura kala ñalawma

➤ HAKKE E CELLAL 'BANDDU

Laamu ngu tabitinat on kebii ballal **toppitaade cellal potngal**. Ina waawi tawa ko e yeru, njilluuji to infirmiyee walla cafroowo, yeewndagol ñawuuji bondi e ngonkaaji gondi e ñaaddi, ledde de cafroowo rokkata e ballal cellal hakkille.

So a woodi laawol ngoodi, naamnu gollotoobe.

So tawii ada jogii cadeele safaara walla ngañaande, nde ina haani safreede ko yaawi, haalanat gollotoobe bee walla noddu tonngoode jaawal wonaa e njobdi

Dha waawi ndarteede ka gnaudowo tawadho e gnawdaibhe leydi ndin. Ada waawiyeewndagol safaara e cafroowo walla infirmiyee. Be yeewtotoo cellal maa, nden be mballu ma. Be mbaawan naamnaade ma naamne ko fayti e ñawuuji jooni walla bennudi, binnditagol maa e kala lekki ki yettataa. Be mbaawan kadi naamndaade ma ko fayti e kala gaañiide, mette, ngonkaaji walla kulhuli di mbaawdaa jogaade.

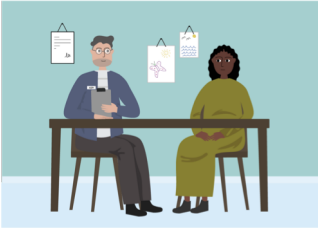
Ada jogii hakke hebde ballal keeringal, so tawii ada jogii haajuuji keewdi.

Anndin gollotoobe bee so tawii:

- ada ñawi walla ada wonndi e gañaande
- ka gondo walla ada waawi wonnde reedindo
- ada jogii jeyaabe galle yidbe ballal keeringal
- Ka doofalo (yeru, boofo , paho, gumdo)
- ada wonndi e kulhuli saha kala, ada wonndi e kulol walla ada wonndi e sunaare, a waawaa daanaade, walla ada jogii miijooji bondi
- ada billii e fitinaaji walla torlaaji bennudi
- kisa ma ena ñaki ada hulbinii, walla ada hula goddo, kodo walla goddo mo nganndu-daa
- ada wonni walla ada dooldinaa wadde ka yidfaa wadde
- A hisaani sabu iimanaagal maa, yidde maa, boornogol maa walla jiku maa

Ko si taawi sudu ka wernadhaadhon no andi fi sattendenji go dhi mardha si bhe wawama wallitaade.

Yimbhe andoubhebhen fi ko yowiti e thiellal ngal ka hakkille madhoun ka ballal neddhanke naamne ngam:

- yeewto **haajuuji maa keertiidi**
- anndu **hol ballal keeringal** burngal moyyude e maa.

Ko ebbhore hajuuji tentudhi nden woni ko firi dhun.

Pirowo wallete haaldude e demngal ngal paamdaa, so ina dooldi.

Jokkondir e gollotoobe yimbhe ndartanibhe mabhen ka suudu wernaydu sahaa kala so ada yidi ballal keeringal.

Ma heboy ngaal ballal, so tawii laamu nguu ina sikki ada sokli.

Afa waawi hoolaade cafroowo oo, infirmiyee oo e gollotoobe heeriibe bee e haaldude e mabbe e dow wellitaare. Bayaango uji dii fof mbadtee e siru, firti ko di ndokkataake wodbe, tawa on njabaani.

Ko wonaa e duum tan, ko so nguurndam maa walla nguurndam godfo ina wonndi e cadeele.

HAKKEEJI JANNDE SUKAA'BE

Sukaabe worbe e rewbe fof, be njottaaki duubi 18 ina njogii hakke jannde.

Be kebat ballal ko wayi no jannde demde.

E nder leydi Italie, paykoy tawaakoy e hakkunde dhuubhi 6 (jeego) e 16 (sappo e jeego) no haani yahude ka njande.

Mawbhe bhen no haani nabhude paykoy munkoy ka njande.

➤ hakkeji ma e nokku mo ngondɗa o?

- **Saa yidi hisde:** hay gooto, haa arti noon e gollotoobe bee, fotaani hulbinnde ma, tooñde ma walla bonnude ma

- **joodda e gorko maa, debbo maa, sukaabe maa e banndiraabe maa be njottaaki duubi 18 walla e banndiraawo mawdo mo haani toppiteede ñalnde kala**
- **joodda e banndiraabe maa,** so tawii ko a mawdo potɗo toppiteede ñalnde kala

- hebu ballal **ngam jokkondirde** e besngu maa **e etaade yiytude be,** so a anndaa to be ngoni.

Aɗa waawi wullitaango laabtungo so tawii aɗa goonɗini wonnde:

- kala e gollotoobe bee hulbinii, tooñii walla bonnii ma.

Laamu nguu anndinte no mbadirton wullitaango laabtungo.

Aɗa waawi naamndaade laamuuji dii, pelle ɗe ngonaa laamuyankooje walla Fedde Leyɗeele Dentude Toppitiinde ko Fayti e Mooliibe (UNHCR) ngam beydaade humpitaade.

Tesko-daa! So tawii a hormaaki kuulal jikkude e nguudoo nokku keeriingu e kuule de ndarnaa, kadi ina woodi cadeele de mbaaw-daa dogtude kadi, ada waawi nanngede.

➤ SARDIJI DI DABBOOWO WAAWI NANNGEED

Nanngede firti ko ada wadee e nder nokku keeriingu ngu a waawaa yaltude e dow wellitaare. Laamu nguu ina dooldi jogaade daliilu laabtungu ngam nanngede ma. Be poti ko hoolkisaade wonnde, alaa feere wodnde no waawi wadeede e haala maa. Polisaabhe bhen yeewtoto ngonka maa keeriika hade fellitaade mum.

Sabaabu nanngugol ngol ina waawi wonnde, yeru:

- gede teentude e dabbaande moolaare maa (yeru, ko ngondaa koo) mbaawataa hoolkisaade so a nanngaaka
- a hormaaki farilla joodaade e nokku keeriingu, ada waawi dogtude kadi, te laamu nguu waawaata yiitudema
- be peliti ngam nawdema to leydeele EU+ toppitiindi yeewtaade dabbaande moolaare maa, kadi ina woodi cadeele ndoggita hade nawde maa ndee
- ada waawi wontade leydi ndi cadeele.

So a nanngaama, ada waawi wullitaade kuulal ngal. Ada waawi dabbude ballal sariya e wakkilaagu, tawa kadi alaa e njobdi.

➤ HOL KO WONI FARILLAAJI JAB'BUNGOL MAA?

Les doo, yoga e farillaaji di dooldani on dooftaade.

- ✔ Rewru e sariyaaji leydi ndii.
- ✔ Keddo-ɗaa e Italiya woto yah to leydi EU+ ngodndi tawa kadi a hebaani yamiroore laamu.
- ✘ Hoto yaltu tawa a yamiraani nokku keeriingu, to laamu nguu wiya ada foti hodde.
- ✔ Gollondira e laamuuji dii haa timma e rewde jamirooje mum'en.
- ✔ Hormaade kuule nokku do ngondaa doo.
- ✔ Hormaade hodbe wodbe bee, gollotoobe bee e yimbe wodbe bee.
- ✔ Habrir laamuuji ko fayti e yiyirde maa jooni e bayaanuuji jikkondirde (limre telefon, imeel), e kala waylowaylo, mbele be mbaawa jikkondirde e maa kala sahaa.

HOL KO WONI E WADEEDE SO A 'DOOFTAAKI FARILLAAJI MAA?

Laamu nguu Prefektiiri yeewtoto ngonka maa, ina waawi kadi fellitaade ustude walla woppude won e ballal. Laamu nguu anndinte e ngaldoo kuulal nder binndol, tawa ina hollita hol ballal ngal be ustata walla be woppata.

Tesko-daa!

Aɗa waawi hebde ballal seeda, yeru, so tawii:

- aɗa yaltii tawa a hebaani yamiroore nokku gedel walla nokku keeringu to laamu nguu wiyi aɗa foti hodde
- on ngollodaaki e laamuuji
- a haalaani goonga e jawdi maa kaalis
- aɗa yattii kuule de nokku to ngondaa doo
- a tawtoraaka e janngirdi farrillaaji
- aɗa ɗabbiino mooleede to leydi EU+ ngodndi, ndeen a yaltii e ndiin leydi.

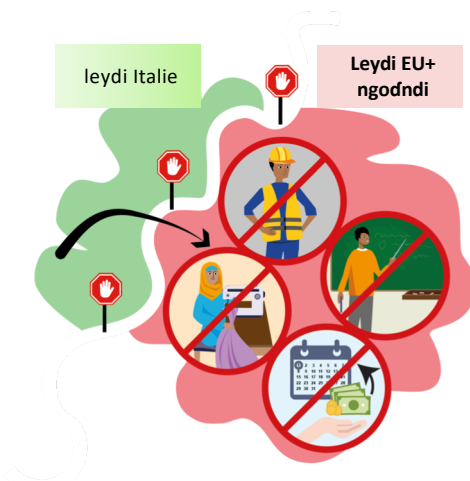
Aɗa waawi waasde ballal ngal kebataa, so aɗa wonndi e fitinaaji, so aɗa hulbina wodbe walla so a bonnii kuule nokku to ngondaa doo e mbaydi kesiri walla kiifndi. E nder duum, polis ina waawi kadi noddeede ngam naatde hakkunde.

Tesko-daa! So tawii a hormaaki fartanqe hodde e nokku keeriido oo e kuule de ndarnaa, tawa laamu nguu ina huli ada waawi dogde kadi :

- ina waawi tawa ada nannee
- laabi asilo maa dartinee, dabbaande maa yeewtatee ko ittaa walla jabaaka. Dum firti ko ada waawi waasde jogaade darnde dabboowo ndeenka hakkunde leydeele e denndaangal hakkeeki jowitiidi heen.

➤ KO WADETEE SO A NELDITAAMA CAGGAL TO LEYDI EU+ NDI NJALTU-DAW TAWA A ALAA YAMIROORE?

In leydi Italie:

- laabi moolaare maa ina waawi dartineede.

E nder leydi EU+ to njahru-daa tawa a hebaani yamiroore:

- laamu nguu ina waawi fellitaade neldude ma leydi ndi njaltu-daa ndii tawa a hebaani yamiroore

Gila nde laamu nguu humpitii ma kuulal, ngam neldude ma, a hebataa won e hakkeeki, yeru:

- a hebataa **sarwisaaji e sifaaji ballal keewdi**
- a jabantaake **baawde gollude**
- a jabataa tawtooreede **janngirdi demde walla janngirdi ngam janngude heblude karallaagal kesal.**

➤ ADA WAAWI WULLITAADDE KUULAL LAAMU NGUU

So tawii laamu nguu Prefektiiri fellitii ustude hakkeeki maa no dabboowo nii, tawa ada sikki dum ina sellaani, **ada waawi wullitaade kuulal ngal.**

Ada waawi wullitaade so tawii laamu nguu fellitii:

- ngam ustude walla woppude ballal jabbungal ngal ndokku-daa ngal
- waasde jabde dabbaande maa ngam yaltude nokku keeriingu won saha
- ada foti joodaade e nokku keeriingu
- ngam nanngude ma Poliisi

So tawii a yahii leydi EU+ ngodndi tawa a alaa yamiroore laamu nguu, nden a waasi won e hakkeeki jabbugol toon, ada waawi wullitaade ngaldoo kuulal e nder leydi ndii.

So laamuuji dii Prefektiiri to pellitii ustude walla woppude ballal jabbungal ngal ndokku-daa ngal sabu ngonkaaji di paam-daa e hello ada jogii heen hakkeoji. Yeru, ada waawi yiide cafroowo walla infirmiyee, ngam hebde ballal safaara, won heen ballal e nokku daanaade no laamu nguu fellitiri.

No ballal ngal fawirta e ngonka maa e haajuuji maa.

So tawii laamuuji leydi EU+ ndi njahru-daa ndi tawa a alaa yamiroore fellitii, woppude ballal jabbungal ngal ndokku-daa ngal, sifaa ballal ngal kebataa haa jooni ngal fawii ko e ngonka maa e haajuuji maa.

➤ ADA WAAWI HEBDE BALLAL SARIYA

So ada yidi wullitaade kuulal laamu nguu ngam ustude hakkeoji jabbugol maa yeeso ñaawoore, a waawoyay ballal sariya e wakkilaagu tawa alaa e njobdi, fawaade e ngonka maa . si taawi feeremaden yonatama kono ko yo tawu hara landal ngal no sifiraa non yaada e pehedhen-

Dum firti ko wasiyaaji sariya walla awokaa gnamakalajo mballu ma. Wasiyaabe sariya walla awokaaji ina ndokka on ballal sariya yeeso ñaawoore, ina ndaranii nafoore mon kadi ina ngondi e laamuuji e ñaawoowo.

Kadi ada waawi jikkondirde e basiyaado sariya walla awokaa e njobdi maa.

Laamuuji dii nganndinte no ñaawirtee e kuulal ngal.

Ada waawi naamndaade laamuuji, pelle de ngonaa laamuyankooje walla UNHCR ngam beydaade humpitaade, tawa ina jeyaa heen ballal sariya e wakkilaagu tawa kadi alaa e njobdi.

BINNDANDE AM

Ndee deftere ko ngam anddinde mon tan. Nde waɗataa e hoore mayre hakkeji walla farillaaji. Fedde Dental Orop ngam Moolaare (EUAA) rokkii hen kabirde kewde ngam ndee winndannde, e yellitaagol e waylude ndee deftere ko EUAA yamiri dum tan ngam leydeele jeyaade e EU. EUAA jabataa hay batte walla tampere ngam laabal, loowdi, timmal, sariya walla nuundal bayaanuujii gondi e ndee deftere, di leydeele jeyaade e EU walla kala jeyaade e leyde godde jogiide hakke. Alaa e EUAA walla kala e neddo golloowo e innde EUAA no waawi huutoraade humpitooji tawaadi e ndee deftere.